

הגירושים החדשים

איתן לא מבין למה הוא צריך לשלם מזונות מלאים אם גרושתו מרוויחה כמוהו • לילך טוענת שהאקס דורש משמורת משותפת כדי לשלם פחות • בית המשפט פסק החודש שאב במשמורת משותפת ישלם רק 50% מהמזונות המקובלים • מהלך הוגן ושוויוני - או קיפוח נשים?

המלחמה על המזונות האם המגמה של הפחתת תשלומי הגברים הוגנת נטלי גרויסמן | עמ' 8

נטלי גרויסמן

איור: X.D. N. SHUTTERSTOCK / פ. קרואיטיבי

אני לא שורדת כלכלית. יש לנו שני בנים, ובית המשפט פסק 1,250 שקל מזונות לכל ילד, אבל ההוצאות הרבה יותר גדולות. הם ישנים אצל אבא שלהם פעמיים בשבוע וכל סוף שבוע שני, אבל חוץ מבגדים שהוא קונה להם פה ושם, רוב ההוצאות עליי, ואני מרוויחה חצי ממנו. אני רודפת אחריו שישתתף בצהרונים ובקייטנות, ולא תמיד זה קורה, ויש גם הוצאות קטנות כמו טושים או מתנות לחברים, שתמיד נופלות בחלקי ומגיעות למאות שקלים בחודש. גם בזוגיות תמיד דאגתי לדברים האלה. הוא אף פעם לא היה האבא הכי מתפקד בעולם".

כך מתלוננת עדי (שם בדוי), שהתגרשה לפני שנה. לעומת זאת, איתן (שם בדוי), אב לשלושה בהליכי גירושים, מגדיר את עצמו כ"אב קצת שונה בנוף הישראלי, ודומיננטי בגידול הילדים". הוא ואשתו שוכרים דירות נפרדות, והילדים נמצאים בהן זמן שווה. איתן לא מבין למה הוא צריך לשלם מזונות מלאים. "אשתי ואני מרוויחים אותו דבר, 14 אלף נטו, אבל היא תבעה מזונות של 10,000 שקל", הוא אומר. "המזונות צריכים להיות נמוכים משמעותית. אני מוכן ל-4,500 שקל לשלושת הילדים, וזה סתם כי אני נחמה. ההוצאות שלנו זהות. בדיוק כמו שקמתי אליהם בלילה מהיום הראשון, אני גם מסתובב איתם בעיר וקונה להם בגדים וארטיקים". בשנים האחרונות ניכרת מגמה בבתי משפט לענייני משפחה: הפחתת דמי המזונות שגברים נדרשים לשלם, בייחוד במיקרים של משמורת משותפת. שני פסקי דין של בית המשפט המחוזי בלוד מהשבועיים האחרונים, בערעורים על פסקי דין של בתי משפט למשפחה, אישרו את המגמה. שניהם דנו במזונות בעת משמורת משותפת, וקבעו שהאב ישלם כ-50% מהמינימום שנקבע בפסיקה - בניגוד לפסק דין מכריע קודם בנושא מ-2006, שבו קבע המחוזי בחיפה כלל מנחה של הפחתת דמי המזונות ב-25% במצבי משמורת משותפת.

רבים תומכים במגמת צמצום נטל המזונות על אבות ואף סבורים שיש לחזקה, אבל השינוי סופג גם ביקורת: הטענה היא שבמקרים רבים של משמורת משותפת, עלות גידול הילדים עבור אמהות עדיין גדולה משמעותית מהחלק שנופל על אבות. בנוסף, נטען, חלק מהאבות מנצלים את הגישות החדשה בבתי המשפט, ומבקשים משמורת משותפת רק כדי להפחית את דמי המזונות.

"לא רוצה להידרדר בעשירונים"

לדברי עו"ד רות דיינזולפנר, מומי חית לדיני משפחה, הזינוק בהפחתת בדיני מזונות החל לפני שנתיים. "בארץ הדין המחייב בנושא מזונות הוא הדין הדתי, ואצל יהודים ההלכה מטילה על האב חובה לשלם את מלוא מזונות הילד. אבל עם הל' גיטימציה שבתי המשפט נתנו ב-15 השנים האחרונות למשמורת משותפת, הם החלו למצוא דרכים להפחית את דמי המזונות. היום יותר ויותר אבות רוצים משמורת משותפת, ובתי המשפט יותר ויותר מאשרים זאת. כל עוד אין פגם בהורות, האב יקבל אותה. בעקבות זה בתי המשפט החלו

עו"ד רון דליהו

להבין שלא הגיוני שהאב יעביר את מלוא המזונות לאם". לדבריה, הפסיקות האחרונות במחוזי לוד עשויות להיחשב שמרניות לעומת החלטות מסוימות שהתקבלו בשנים האחרונות בערכאה הנמוכה יותר - בתי המשפט לענייני משפחה. "נכון שהמחוזי קבע הפחתה של 50%, לעומת הנוסחה הקודמת של 25% הפחתה שהפכה לגורמה, אבל לאחרונה נוצר קו חדשני יותר. היו מקרים שבהם בתי משפט למשפחה קבעו שאם ההורים מרוויחים שכר דומה וחילקו שווה בשווה את רכושם, אין סיבה שהאב יעביר מזונות לאם. בית המשפט גם נימק איך זה מתיישב עם הדין הדתי, למשל שאם אב מממן את הילדים במחצית הזמן שבה הם אצלו, הוא יוצא ידי חובתו".

דיינזולפנר תומכת בגישה שוויונית ככל הניתן לגבי מזונות: "חוש הצדק עולה בקנה אחד עם הפסיקה שמחייבת הורים לחלוק בהוצאות, לפחות כל עוד הם מרוויחים שכר דומה, ובטח אם האם מרוויחה יותר. אין סיבה שאב ישלם מזונות אם לשני ההורים אותה הכנסה והם מטפלים בחלקים שווים בילדים. עוד לא ראיתי בית משפט שהחליט כך, אבל אני לא שוללת אפשרות שאם תשלם מזונות לאב אם היא מרוויחה

יותר ממנו והוא המטפל העיקרי בילדים". מיכאל, אב לילדה בת 10 שהתגרש לפני שנה, לא מגדיר את עצמו כ"מטפל העיקרי", אך מסביר שכיום השהות שלו עם בתו משמעותית, וכך גם ההוצאות שלו עליה. "היא נמצאת אצלי חצי מהזמן ואני קונה לה כל מה שהיא צריכה, מחטיפים עד בגדים, וגם מחזיק עבורה את כל התשתיות: מחדר מלא צעצועים ורהיטים חדשים, ועד למחשב וכבלים עם ערוצי ילדים". לאחרונה גיש בקשה להפחתת המזונות שנקבעו בהסכם עם גרושתו, ובקשתו נענתה. "אני איש שיווק ומרוויח 16 אלף נטו, 5,000

עו"ד נורית פיש: "לא יכול להיות שנשים ירצו שוויון, ודווקא במזונות ישענו על ההלכה - אבל סטטיסטית הן יותר אחרי הגירושים, כי רוב האחריות לגידול הילדים נופלת עליהן"

שקל בערך יותר ממנה. בזמנו חתמתי על 4,500 שקל מזונות, אבל הבנתי שעם כל ההוצאות שלי על הילדה, אין סיבה שאשלם כל כך הרבה", הוא אומר. "ידוע שכשמי תגרשים יורדים ברמת החיים, אבל אני לא רוצה להידרדר ב-3 עשירונים. בסוף בית המשפט הפחית רק 500 שקל מהמזונות, כי גרושתי ויתרה על חלקה בחיסכון משותף שלנו. מבחינתי זה יצא מאוזן".

"הגרוש שלי יעשה הכל כדי לא לשלם"

לדברי עו"ד רונן דליהו, מומחה לדיני משפחה ויו"ר הפורום הארצי לדיני משפחה בלשכת עוה"ה, צמצום המזונות ניכר לא רק במקרים של משמורת משותפת. "לפעמים גם כשאין משמורת משותפת, אבל יש הס' דרי ראייה רחבים והילדים בכל זאת שוהים אצל האבות פרק זמן מסוים, בתי המשפט מנסים לאפשר לאבות יותר מרווח תמרוך, ולחלק את הנטל בצורה מאוזנת יותר. כבר לפני כמה שנים המינימום לסכום המזונות הבסיסי ירד ל-1,400 שקל לילד, אפילו שברור שילד עולה יותר מזה, ולזה מתווספים השתתפות בהוצאות מדור (מגורים) של האם, שגם לגבי נקבע מינימום, ומח

צית מהוצאות החינוך והבריאות של הילדים. לדבריו, בתי המשפט מתאימים את עצמם למציאות המשתנה, שבה "מצד אחד ההכנסות של הצדדים מתקרבות במקרים רבים, ומצד שני, הגברים יותר שותפים לגידול הילדים. גם ועדת שיפמן, שבחנה את נושא המזונות, המליצה, לטובת הילד, לפסוק אותם בהתאם להכנסות היחסיות של ההורים ולשהייה של הילד עם כל אחד מהם. בינתיים ההמלצות לא אומצו בחקיקה, אבל בתי המשפט הבינו שצריך ליצור מציאות מאוזנת יותר".

עם זאת, לדבריו יש מקרים שבהם צמיח צום המזונות מנוצל לרעה בידי אבות. "לפעמים הם מבקשים משמורת משותפת רק כדי להפחית מזונות, בלי שהם מתכוונים להשקיע בטיפול בילדים ובצורכיהם החומריים, ואז ההוצאות של האם נותרות גדולות וגם מפחיתים לה מזונות. במקרים אחרים הם מאיימים לבקש משמורת משותפת וכך להפחית מזונות, כדי לגרום לנשים לוותר על רכוש שהן זכאיות לו. נשים נכנעות לזה, גם כדי שהמשמורת תישאר אצלן, כי לרוב הן רוצות בה משיקולים מהפחתת המזונות".

לדבריו לילך (שם בדוי), הגרוש שלה זה

4 שנים רוצה כעת משמורת מלאה על שני ילדיהם משיקולים זרים. "מדובר באדם קמצן. הוא דרש בזמנו שהמשמורת תהיה שלו, אבל פקידת הסעד המליצה שתהיה אצלי. הילדים באים אליו פעמיים בשבוע, וכמעט לא מקבלים כלום. אני מרוויחה 8,000 שקל והוא בערך 13 אלף, ובכל זאת, כשהוא אמור לקחת אותם בשש בערב הוא מושך את זה עד אחרי שבע, כדי שלא יצטרך להגיש להם ארוחת ערב. הוא אוסר עליהם להדליק תנור, ומסרב לשלם על חוגים או בריכה. הוא משלם רק 2,800 שקל מזונות, ולא משלם מדור, וזה ממש

ד"ר דפנה הקר: "גברים לא חייבים גט כדי להקים משפחה חדשה, ונשים כן. זה יוצר פתח לסחיטה שלהן. הם גם יותר מתחתנים מחדש, והרבה יותר זול לנהל משק בית זוגי"

לא מספיק לי בשביל הילדים. פתאום הוא החליט שוב לפתוח את נושא המשמורת. הוא יעשה הכל כדי לא לשלם". עו"ד נורית פיש, גם היא מומחית לדיני משפחה, מסכימה שהמצב מורכב, ולכן חשוב לבחון כל מקרה לגופו. "לא יכול להיות שנשים ירצו שוויון בתחומים שונים ודווקא במזונות יישענו על ההלכה, אבל הסטטיסטיקה מוכיחה שנשים שמתגרשות הופכות לעניות יותר מגברים שמתגרשים, כי במקרים רבים האחריות על גידול הילדים נופלת רק או בעיקר עליהן, גם במשמורת משותפת. ככל שאישה משתכרת פחות, הפגיעה הכלכלית בה תהיה חזקה יותר במצב כזה".

מה הסיכוי של גברים לקבל הפחתת מזונות, אחרי שהושג הסכם או ניתן פסק דין בנושא? לדבריו פיש, "אחרי שהושג הסכם בין בני הזוג, קשה להשיג הפחתת מזונות, והגבר יצטרך להוכיח שינוי מאוד משמעותי בנסיונות, למשל ירידה גדולה בשכר. יותר קל לבקש את זה אם המזונות נקבעו בידי בית משפט. מצד שני, נושא המשמורת יותר פתוח כי כאן נבחנת רק טובת הילד. לכן האב יכול לבקש לשנות את תנאי המשמורת. אם הוא יקבל משמורת משותפת או מלאה יש עילה לבקש

הפחתה במזונות, גם אם סכום המזונות נקבע בזמנו בהסכם".

מי המבוגר האחראי

"משמורת משותפת נשמעת טוב על הנייה, אבל השאלה היא מי באמת מנהל את תקציב הילדים", אומרת ד"ר דפנה הקר, מרצה בכירה בפקולטה למשפטים ובתוכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת תל-אביב. "משהו השתנה בשיח שלנו בשנים האחרונות. הרבה גברים מרגישים, סובייקטיבית, יותר מעורבים בגידול הילדים, אבל המחירים מראים שבפרקטיקה לא השתנה הרבה. לפי מחקר שנערך כל 4 שנים ביותר מ-20 מדינות, כולל ישראל, חלוקת המטלות בבית לא השתנתה ב-20 השנים האחרונות, או השתנה לרעת נשים. למשל, אם ב-94' 55% מהנשאלים דיווחו שניקיון הוא מטלה של האישה בלבד, ב-2012, 60% מהנשאלים דיווחו כך. בכלל, ב-2012 גברים ונשים דיווחו שנשים משקיעות 10 שעות יותר בשבוע בטיפול בילדים ובני משפחה אחרים, ובין 2002 ל-2012 עלה מספר השעות השבועיות שנשים מקדישות לעבודות הבית מ-17.5 ל-20.8, כפול ממספר השעות שגברים משקיעים".

איך הנתונים האלה אמורים להשליך על סוגיית הפחתת המזונות?

"משמורת משותפת הרבה פעמים לא מתבטאת דה פקטו בחלוקה שווה של הוצאות, אבל כן בפחות מזונות לאמא. צריך לשאול מי ניהל את התקציב של הילד עד עכשיו, ומה היה החוזה המגדרי סביב גידול הילד בדרך כלל 'המבוגר האחראי', כלומר המטפל העיקרי, הוא האם, והטיפול הזה כרוך בהוצאות רבות. כמה אבות הולכים עם הילד לקנות בגדים או עומדים בתור לציוד בית ספר בקיץ? אם זה מה שהיה גם בזוגיות, יש סיכוי טוב שזה יימשך אחר כך. נכון שבמשמורת משותפת האבא יכין לילדים חביתה, אבל לא בטוח שזה יגיע לקניית תרופות או ספרי לימוד, למשל".

הקר מצביעה על נקודה נוספת: "דייבור על שוויון במזונות מתעלם מזה שהדין האישי מפלה נשים לרעה בגירושים כבר בקודת הפתיחה. גבר יכול להקים משפחה חדשה ולהוליד עוד ילדים בלי שהתגרש ובלי שום סנקציה. לנשים הגט הרבה יותר חשוב, כי ילדים שהן יביאו לעולם עם גבר אחר, ללא גט מבן זוגן הקודם, ייחשבו למזורים. זה יוצר פתח לסחיטתן בידי גברים, ולכן נשים רבות מוותרות על חלקן ברכוש המשותף כדי להשיג גט, ואחרי הגירושים נשארות במצב כלכלי רעוע. מעבר לזה, סטטיסטית הסיכוי של הגבר להינשא מחדש גבוה יותר, לכן יותר גברים מנשים עוברים למשק בית זוגי, שהרבה יותר זול לנהל, ונשים נשארות עם עלויות של משפחה חד-הורית".

חיזוק לדברים נותנת עו"ד דפנה רויבנישטיין, מנהלת מחלקת שינוי מדיניות וחקיקה בעמותת רוח נשית, הפועלת למען עצמאות כלכלית לנשים נפגעות אלימות, שעשתה דוקטורט באוניברסיטת בר-אילן על דמי מזונות. לדבריה, "גם גברים וגם נשים יורדים ברמת החיים אחרי הגירושים, אבל לפי מחקר של סיגל ליכט, הכנסת אישה בישראל יורדת בכ-86% לעומת מצבה בנישואים, ותוך 6 שנים נוצר יתרון כלכלי ברור לגבר. צריך לזכור גם שההוצאות על הילדים גדלות אחרי הגירושים. רבים נזקקים לטיפול פסיכולוגי, ויש עלויות התאמה והסתגלות לדירה חדשה, וכך מי שנמצא יותר עם הילדים - לרוב האמא - גם מוציא יותר כסף".

רובנישטיין מוסיפה: "כפמיניסטיות ברור שהיינו רוצות מעורבות גדולה יותר של גברים בטיפול בילדים, אבל חלק מהגברים שמבקשים משמורת משותפת פשוט לא עומדים בה. צריך לקחת את זה בחשבון לפני שמכרסמים ברמי המזונות".

עו"ד רות דיין-וולפנר | צילום: שירן נרמל